

Ana Ratajc*

Latinščina na OŠ Trnovo

Poučevanje latinščine na OŠ Trnovo se je pričelo leta 1989, in sicer popoldne v tečajni obliki. Prva učiteljica je bila Aleksandra Vesna Pirkmajer Slokan, ki je poučevala prvi dve leti. Leta 1991 se je šola neformalno vključila v eksperimentalni projekt ZRSŠ (1991–1999), tako da je poučevanje steklo v obliki fakultativnega pouka po koncu rednih šolskih ur. Poučevali sta Darja Štrbenc in Apolonija Klančar. Sama sem pouk latinščine na OŠ Trnovo prevzela leta 1994 in nato poučevala 17 let, do konca šolskega leta 2010/2011.

Pouk latinščine je bil v začetku organiziran v tečajni obliki, nato kot fakultativni pouk, z uvedbo devetletne osnovne šole kot izbirni predmet in hkrati kot interesna dejavnost. Učne skupine so bile različno velike, večinoma starostno in glede na predznanje homogene, le eno šolsko leto je interesna dejavnost potekala kot kombiniran pouk, saj so bili v eno skupino združeni učenci 8. in 9. razreda z različnim že doseženim znanjem. Včasih so se začetni skupini želeli priključiti posamezniki iz nižjega razreda, v takem primeru je v učni skupini potekala notranja diferenciacija, predvsem glede na že doseženo poznavanje slovenske slovnice. Vedno pa je bil kakšen učenec, ki je delal po individualnem programu, npr. novi učenci na šoli, ki so se prijaviili na izbirni predmet v 7. razredu, v 6. pa niso obiskovali interesne dejavnosti, pa učenci, ki so prišli iz tujine ali pa so si želeli učiti latinščino v višjih razredih. Bili so tudi taki, ki so pokazali nadpovprečno nadarjenost in interes in je bil zanje v sodelovanju s svetovalno službo in starši pripravljen poglobljen individualni program.

Šola je pouk latinščine postavljala na pomembno mesto in je s primerno sestavo urnikov učencem omogočila, da so se vključili v ustrezno skupino.

V vseh letih latinščine na OŠ Trnovo je lahko pouk tega klasičnega jezika obiskovalo veliko število učencev. Žal so sami začetki zamegljeni, saj se sezname učencev niso ohranili. Gotovo pa je, da se je štiriletni cikel poučevanja vzpostavil z vključitvijo v projekt ZRSŠ. Leta 1994 je bilo v latinske skupine vključenih približno 35 učencev, latinske skupine so se najbolj razmahnile v letih od 2002 do 2007, z vstopom OŠ Trnovo v devetletno osnovno šolo pa je začelo število učencev, ne glede na ves trud in prizadevanja, iz leta v leto upadati. Tako je šolsko leto 2010/2011 v latinskih skupinah zaključilo 38 učencev.

---

* Ana Ratajc, učiteljica latinščine na OŠ Trnovo v letih 1994/95–2010/11, Ljubljana
e-pošta: ana.ratajc@guest.arnes.si

Od takrat naprej latinščine na OŠ Trnovo ni več.

Na OŠ Trnovo je bila latinščina več kot zgolj poučevanje sklanjatev in spregatev. Seveda, učenje slovnice in besed je s spremljajočimi vajami, prevajanjem stavkov in krajših prirejenih latinskih tekstov predstavljalo temeljni del pouka. Veliko truda pa je bilo posvečenega postavitvi latinščine v čas in prostor, ko je bila še sporazumevalni jezik. Učenci so spoznavali zgodovino in življenje Rimljanov, Grkov in Etruščanov, spoznavali so antične zgodbe, bogove in junake, ves čas pa so se navezovali na kasnejša obdobja zgodovine, na umetnost, umetnostno zgodovino in arhitekturo, pa na materni jezik in druge moderne evropske jezike. Raziskovali so antično zgodovino našega mesta in naše dežele, vse skupaj pa postavljali v kontekst velike rimske države. Vsa leta so budno spremljali dogodke v vsakdanjem življenju, ki so bili povezani z antiko, ter pridno obiskovali arheološka najdišča, izkopavanja ter priložnostne razstave z antično tematiko.

Učenci so se nekaj let udeleževali tudi tekmovanj iz latinščine, zadnja leta pa so tisti, ki so to želeli, lahko sodelovali na ameriškem mitološkem tekmovanju Medusa Examination in dosegali priznanja.

Delo v latinskih skupinah je bilo pestro, zanimivo, učenje slovnice in besed je bilo prepleteno s spoznavanjem rimske kulture in civilizacije. Vzpostavili smo veliko dejavnosti, ki so dopolnjevale redni pouk v razredu.

Enotedenske latinske ekskurzije

Začetki enotedenskih latinskih ekskurzij na OŠ Trnovo segajo v leto 1996. Zrasle so iz ideje učencev, da bi si radi ogledali Rim, o katerem smo se pogovarjali pri pouku, saj smo učenje ves čas povezovali s konkretnim časom in prostorom, kjer se je latinščina govorila. Realizacija ideje je bila mogoča zaradi pogumne odločitve ravnateljice Irene Kokovnik, ki je sklenila podpreti projekt, ki je takrat oral ledino na področju osnovnošolskih potovanj v tujino. To je bil namreč čas, ko so bile mednarodne izmenjave še v povojih, večdnevni strokovni ekskurzij za osnovnošolce pa po našem takratnem vedenju še ni bilo. Tako smo se lahko oprli le na lastne moči, ideje in entuziazem. V primerjavi z današnjim časom, ko nas internet popelje v najbolj skrite in oddaljene kotičke sveta, tedanji učenci niso imeli toliko možnosti za pridobivanje informacij o krajih, ki smo jih obiskovali, tako da je bilo tudi njihovo samostojno raziskovanje, ko so pripravljali referate na temo načrtovane poti, zaradi pomanjkanja literature v slovenščini zahtevno delo. Eden od učencev je leta kasneje ob obujanju spominov na osnovnošolsko latinščino zapisal, da je način priprave referata, ki se ga je bil naučil pri latinščini, nadgradil šele na fakulteti.

V pripravo in izvedbo ekskurzij so bili aktivno vključeni tudi starši. V začetnih letih so poiskali sponzorje, s pomočjo katerih smo krili del stroškov prehrane na poti ter tudi deloma poravnali stroške udeležbe za tiste otroke, ki bi sicer ostali doma. Prav tako se je ekskurzije vsako leto udeležilo nekaj staršev, ki so pomagali pri organizaciji

Rim 2005 (brani Ana Ratajc).

vsakdanjega poteka dela na terenu. Predstavljali so tudi dodaten par odraslih oči, ki je bedel nad varnostjo učencev v tujih mestih.

Vsebinsko so bile ekskurzije zasnovane kot štiriletni cikel, v katerem se je učenec, ki je štiri leta obiskoval latinščino, *in situ* seznanil z začetki in centrom rimske države, dvema ljudstvom, ki sta na Rimljane najbolj vplivali, ter širjenjem imperija. Učenci so torej tako na terenu spoznali naslednje vsebinske sklope:

1. Rim: ta destinacija je bila namenjena predvsem spoznavanju rimske civilizacije in kulture. Ogledovali smo si arheološke parke in muzeje, antične zgradbe, ki so na različne načine ostale v uporabi do danes, ter tudi druge znamenitosti Rima. Vključili smo tudi obiske Ostije, Neaplja, Pompejev, Herkulaneuma ter manjših krajev Pozzuoli in Kume.

2. Dežela Etruščanov: v tem sklopu smo spoznavali Etruščane, to še danes po svoje skrivnostno ljudstvo, saj njihov jezik še ni pojasnjen. Raziskovali smo etruščanske grobnice v nekropolah Cerveteri in Tarkvinija ter si ogledali sledove njihove civilizacije v Toskani in Umbriji. Ta itinerar je bil od vseh vsebinsko najbolj zahteven, saj je poleg antike obsegal še srednji vek in renesanso. Pot nas je poleg obiska etruščanskih arheoloških parkov vodila v Firence, Fiesole, Siena, San Gimignano, Pisa, Lucco, Perugia, Assisi, Orvieto, Arezzo, pa tudi v Urbino, Gubbio, Vinci in carrarske kamnolome. Načrtovano pot smo navadno prilagodili delu v razredu, tako da so se manj pomembni kraji izmenjevali, osnovno ogrodje pa je ostalo enako.

3. Magna Graecia: na tej poti smo se ukvarjali s starimi Grki in Kartažani. Pot nas je vodila v južno Italijo in na Sicilijo. Ta destinacija je bila med učenci zelo prilju-

Selinunt, Sicilija 2008 (hrani Ana Ratajc).

bljena, saj nas je pot vodila manj po velikih mestih, ampak več po arheoloških parkih sredi pomladanske sredozemske pokrajine. Na celini smo si ogledali Pozejdonijo/Paestum, nato pa na Siciliji Palermo, Segesto, Mozio, Marsalo, Selinunt, Agrigento, Piazza Armerino, Siracuso, Taormino ter Etno.

4. Province: na eni od ekskurzij smo obiskali Provanso, kjer smo se osredotočili na romanizacijo osvojenih ozemelj. Ogledali smo si Orange, Nimes, arheološki park Glanum, Pont du Gard, Avignon, Arles, Carcassonne, Grasse in Monaco. Vsebinsko smo se dotaknili srednjega veka, obiti pa nismo mogli niti Van Gogha in francoskih impresionistov. Po Franciji pa se je v tem sklopu ustalila Nemčija, predvsem ker je bila lokacijsko bolj dostopna, infrastruktura je bila primernejša za gibanje večje skupine, predvsem pa imajo odlično organizirano muzejsko pedagogiko, tako da večina muzejskih postavitev omogoča delo v muzeju za večje skupine. Tako je Meja na Renu postala naša stalna destinacija. Tudi ekskurzija v Nemčijo je bila vsebinsko zelo zahtevna, saj je poleg rimskega obdobja obsegala še srednji vek, dotaknili pa smo se tudi sodobne zgodovine. Hkrati smo poleg poznane katoliške vere spoznali še protestantizem in judovstvo. Pot nas je vodila v München, Dachau, Nürnberg, Mainz, Köln, Aachen, Trier, Saalburg, Rothenburg, Heidelberg, včasih pa smo se ustavili še pri Gospe Sveti.

Nekajkrat nam zaradi pomanjkanja časa ali premajhnega števila prijav ni uspelo izpeljati enotedenske ekskurzije. Takrat smo se za nekaj dni podali v severno Italijo, kjer smo spoznavali prehod antike v srednji vek. Takrat smo obiskali Akvilejo, Ravenno, Ferraro, Verono, Sirmione, včasih še Marzabotto.

Antikenplatz, München, 2007 (hrani Ana Ratajce).

Trnovske latinske ekskurzije so bile torej poseben način dela latinskih skupin. Šlo je za letoletni projekt, v katerem smo učenje iz učilnice prenesli na teren. Rimsko civilizacijo in kulturo so učenci spoznavali *in situ* in tako v praksi prepoznavali teoretična izhodišča, ki so jih usvojili pri pouku. Seznanjali so se tudi s prostorsko neomejeno dimenzijo naše skupne evropske dediščine (nepozaben je spomin, ko smo ob prestolu Karla Velikega v aachenski katedrali zapeli evropsko himno v latinščini). Učenci so na ta način širili svoje znanje, razumevanje in izkušnje. Povezovali so se po vertikali in horizontali. V heterogenih delovnih skupinah v muzejih in arheoloških parkih so bili učenci višjih razredov mentorji mlajšim. Na ta način so se prenašali znanje, vede in način dela na terenu. Hkrati je bila udeležba na ekskurziji izjemna motivacija tudi za delo v razredu, posebej pri slovnичnem sklopu. Za učence je bila ekskurzija zelo dragocena tudi s socializacijskega vidika. Enotedensko sobivanje v neznanem in včasih presenečenj in nepredvidenih situacij polnem okolju je zahtevalo veliko mero samostojnosti, medsebojne pomoči, skrbi za bližnjega, prilagajanja in odgovornosti za skupno dobro. Na izobraževalnem področju se je bilo treba prilagajati skupnemu načrtu in delu, individualno delo in delo v malih skupinah pa je spodbujalo občutek odgovornosti za lastno delo in delo skupine.

Ekskurzije so bile vedno zasnovane multidisciplinarno. Posegale so na področje zgodovine, arheologije, arhitekture, umetnosti, umetnostne zgodovine, književnosti, geografije, verstev in etike. Za učitelja je takšen način organizacije ekskurzije in dela na terenu zahteval stalno izpopolnjevanje, neprestano iskanje in uvajanje novih načinov dela. Za vsako od dvajsetih enotedenskih ekskurzij, ki smo jih izvedli na OŠ Trnovo,

Metka Lozej predstavlja svoj referat vrstnikom, Nemčija 2007 (hrani Ana Ratajc).

so bili pripravljene posebni delovni zvezki, ki so temeljili na načrtovani poti ter referatih učencev. Ti delovni zvezki so bili diferencirani glede na starost učencev, prav tako se je zgodilo, da je bilo treba enega od delovnih zvezkov prilagoditi učenki z disleksijo.

Ekskurzij so se kot spremljevalci udeleževali učitelji različnih profilov, ki so vedno prispevali znanje s svojega strokovnega področja. Tako je npr. ogled Solfatare spodbudil zbiranje različnih vulkanskih kamnin pod vodstvom učitelja biologije Simona Casermana; učenci so skupaj z učiteljem fizike Stojanom Možino izvajali fizikalne poskuse na rimskem akvaduktu sredi Provanse. Pravo humanistično podobo pa so ekskurzije dobile, ko je postala stalna spremljevalka učiteljica likovne vzgoje Cveta Leban, ki je vpeljala likovne delavnice v muzejih in na arheoloških najdiščih. Po njeni upokojitvi je to delo nadaljevala Tanja Kerec Lovenjak. Z udeležbo likovnega pedagoga so učenci poleg s svinčnikom risali tudi z ogljem, na otoku Buranu v beneški laguni pa so celo slikali akvarele.

Starši, ki so se udeleževali ekskurzij, so poleg zagotavljanja dodatne varnosti skupine zavzeto sodelovali tudi pri delu, na lastno željo izpolnjevali delovne zvezke ter tako postali aktiven zgled otrokom. Hkrati so pomagali v trenutkih, ko sta bila včasih domotožje in oddaljenost stotine kilometrov od doma za enajstletnika veliko breme.

Duh povezanosti, ki se je ustvaril na teh potovanjih, je učence spremljal tudi po vrnitvi domov. Mnoga prijateljstva in druženja, ki so zrasla v okviru latinskih skupin, so trdna še danes, ko so nekdanji trnovski latinci že odrasli in pogosto razsejani po svetu.

Ekskurzijo so učenci predstavili tudi staršem in vrstnikom – v obliki latinskih večerov, razstav likovnih izdelkov z ekskurzij, prispevkov za šolski časopis, predstavitev v okviru dnevov odprtih vrat in razrednih ur...

Risanje v arheološkem muzeju v Tarkviniji 2006 (hrani Ana Ratajč).

Enodnevne latinske ekskurzije

Poleg večdnevniških ekskurzij smo se z latinskimi skupinami pogosto podali tudi na krajše enodnevne poti po domovini in tujini. V tem primeru so bile priprave krajše, cilji, ki smo jih želeli doseči, bolj omejeni, sama organizacija pa bistveno bolj enostavna. Včasih smo se povezali tudi z drugimi izbirnimi predmeti, pač glede na načrtovano pot. V takem primeru smo učiteljice načrtovale skupaj, tako da so bili v program vključeni cilji vseh predmetov. Izjemno uspešna povezava izbirnih predmetov latinščina, italijanščina ter likovno snovanje je bil obisk Padove, kjer je antični Patavium dobil likovno dopolnitev v Giottovi poslikavi kapele družine Scrovegni, nato pa smo si v italijansko govorečem okolju ogledali mesto z njegovimi znamenitostmi. Z latinskimi skupinami smo obiskovali tudi zagrebški arheološki muzej, v povezavi z astronomsko skupino pod vodstvom učitelja Igorja Gajserja pa še planetarij ter poiskali znamenito postavitev Zagrebački sunčev sustav, od koder pa ni bilo daleč do mitologije na nebu, saj smo planete povezali s spoznavanjem antičnih bogov.

Spoznavanje antične preteklosti našega mesta

Latinske skupine pa niso spoznavale le tujih dežel, ampak smo se ukvarjali tudi z antično zgodovino naših krajev, še posebej pa našega mesta. Ostanke antične Emo-

*Arheološki muzej v Zagrebu 2011
(hrani Ana Ratajč).*

OŠ Pujanke iz Splita, kjer je bila sodelujoča učiteljica klasična filologinja, dopisovali v latinščini, OŠ iz Neaplja, kjer je bila mentorica učiteljica geografije, smo predstavili svoje mesto ter si izmenjavali recepte, ki so jih učenci nato preizkusili pri uri gospodinjstva. Vse izdelke, ki so nastali v projektu, smo predstavili na spletni strani projekta. V okviru latinske ekskurzije v Rim leta 2001 smo obiskali tudi neapeljsko šolo ter učence, s katerimi smo si med šolskim letom dopisovali. Za srečanje smo pripravili tudi kratek kulturni program. Poleg pozdravnega govora smo jim zapeli v slovenščini, italijanščini in latinščini.

Poizkusili smo vzpostaviti tudi mednarodni projekt Rad imam grško mitologijo/I love Greek Mythology, ki pa je eno leto deloval le na treh slovenskih šolah. Prejeli smo tudi kar nekaj poizvedovanj iz tujine, vendar projekta nismo mogli umestiti med financirane mednarodne projekte, zato je zanimanje iz tujine presahnilo.

Učna gradiva

Za potrebe latinščine je na OŠ Trnovo nastalo veliko učnih gradiv, ki so postavila okvir za delo na ekskurzijah ter drugo terensko delo in popestrila pouk v

ne in antično zbirko Mestnega muzeja si je ogledal vsak učenec latinščine na OŠ Trnovo. Obiskovali smo tudi lapidarij Narodnega muzeja ter priložnostne razstave z antično tematiko.

Posebej se je vtisnila v spomin razstava Emona – mit in resničnost v Mestnem muzeju (2010), ki so jo obiskale vse latinske skupine in tudi učenci 5. razreda z razredničarko Anito Godler. Ogled razstave je kasneje na šoli prerastel v dvo-mesečni projekt, ki se je zaključil z veliko razstavo v avli šole.

Mednarodni projekti

V letih 2000/2001 smo v okviru latinskih skupin zasnovali in nato dve leti tudi vodili mednarodni projekt Moje mesto v rimskih časih. Vanj so se vključile tri slovenske šole, ena hrvaška in ena italijanska. Zanimivo je bilo, da smo si z učenci

Razstava v avli šole: Emona – mit in resničnost 2010 (hrani Ana Ratajc).

razredu. Poleg običajnih učnih listov, ki so podprli učenje slovnice, so zaradi potrebe po interaktivnem gradivu na internetu v slovenščini v okviru projekta Računalniško opismenjevanje Zavoda za šolstvo nastale tri spletne strani z antično vsebino: *Zgodbe iz grške mitologije*, kjer je bilo izbranih deset grških mitoloških zgodb, ki smo jih obravnavali pri pouku, *Med antičnimi bogovi*, kjer sta bili na kratko predstavljeni grška in rimska religija in 12 glavnih bogov, spremljal pa jo je istoimenski priročnik, ki je izšel v založbi ZRSŠ. Na tretji spletni strani *Avete, Romani!*, so bila obravnavana poglavja iz življenja Rimljanov. Obe spletni strani sta poleg vsebine prinašali tudi kvize, dopolnjevanke, osmerosmerke in druge naloge, s katerimi so učenci lahko na zabaven način preverjali svoje znanje.

Uvajanje računalniško podprtih dejavnosti v poučevanje klasičnega jezika (ICT in Latin) je bilo predstavljeno v referatu na konferenci MIRK leta 2001 ter kot članek v spremljajočem zborniku.

Uvrstitev projekta ICT in Latin (spletne strani, mednarodni projekt MyTown in Roman Times) med sto najboljših evropskih projektov (uvrščen je bil med 25 najboljših v kategoriji eLearning Awards 2001) je pridobila OŠ Trnovo pravico do uporabe znaka za kvaliteto v poučevanju, ki je bil postavljen na šolsko spletno stran; s tem je postala OŠ Trnovo ena od štirih slovenskih šol, ki so imele pravico do uporabe tega znaka. Hkrati je to pomenilo tudi potrditev in veliko priznanje šoli, projektu in delu v trnovskih latinskih skupinah.

Tekmovanja in raziskovalne naloge

Učenci latinščine na OŠ Trnovo so se nekaj let udeleževali tudi tekmovanj v znanju latinščine za Sovretovo priznanje. Dosegli so nekaj Sovretovih pohval, leta 2000 pa je učenka Kaja Tokuhisa dosegla zlato priznanje.

Nekateri učenci so se odločili za izdelavo raziskovalne naloge. Tako je leta 1999 nastala nagrajena raziskovalna naloga Emona: vodnik za osnovnošolce avtoric Barbare Glavnik, Gaje Mežnarič Osole in Urše Rupnik.

Največ navdušenja in aktivnega sodelovanja pa je bilo deležno ameriško mitološko tekmovanje Medusa Examination, ki so se ga učenci latinščine, ki so se nanj prijavi, udeleževali od leta 2004 do 2011. Teme so bile določene vsako leto posebej, za učence je predstavljal problem omejen izbor njim primerne literature v slovenščini. Oraklji in prerokbe, bogovi Olimpa, dogodivščine na širnih morjih, življenje v Heraklovem času, metamorfoze ... so le nekatere izmed tem, s katerimi so se spopadli tekmovalci. Tekmovanje je potekalo v angleščini, naši učenci pa so pokazali tako odlično poznavanje mitologije kot tudi odlično znanje angleščine. Vsako leto so osvajali priznanja, pa tudi najvišje medalje.

Vse naštete antične dejavnosti, ki smo jih izpeljali, pa niso okrnile rednega pouka. Zaradi njih nismo odpovedovali pouka v razredu, vrnitev z ekskurzije pa je pomenila tudi nadaljevanje ustaljenega urnika.

Žal nismo nikoli mogli zbrati podatkov, koliko učencev latinščine na OŠ Trnovo se je odločilo za učenje latinščine tudi na srednji šoli oz. gimnaziji. Iz naključnih srečanj z bivšimi učenci pa jih je znanih okrog trideset (kar je velika številka, če upoštevamo, da je običajno zaključilo četrto leto učenja latinščine okrog deset učencev) in med njimi so tudi kasnejši zlati maturanti.

Brušenje spomina ob učenju besed, pridobljene učne navade, jezikovna spretnost ob učenju latinske in poglobljanju slovenske slovnice, prevajalska spretnost, bogatenje besednega zaklada in razumevanje zapletenih tujk, intelektualni napor, ki je primerljiv z matematiko, zahteva pa še jezikovno logiko, ostritev uma, vznemirljivo popotovanje v svet antične kulture in modrosti, zavedanje antične dediščine, ki je daleč preseгла svoj čas in prostor in v temeljih preoblikovala evropski prostor, vse to in še več je trnovskim latinologom (mnoga leta nazaj je neka učenka zapisala, da je to beseda, ki v SSKJ še ne obstaja, a da si vsi prizadevamo, da bi tja prišla) ponujala latinščina. Ob vseh dejavnostih, tekmovanjih, ogledih razstav, muzejev in arheoloških parkov, ob vseh ekskurzijah, sklanjatvah, spregatvah in učenju besed, učnih listih, spletnih straneh, učbenikih in delovnih zvezkih pa na koncu še vedno ostaja učitelj, ki bo na učenca prenašal svoje znanje, navdušenje za jezik in odnos do latinščine, antike in antične dediščine.

Vse fotografije so posneli udeleženci latinskih projektov ekskurzij na OŠ Trnovo 1994–2011.